

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 24.

Mercuri 14. Iunie

1861.

Romanii in diet'a Ungariei.

Justum et tenacem propositi virum Non civium
ardor prava jumentum, Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida. . .

Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.

(Cugetulu celu statornicu alu barbatului dreptu si nestramutatu in propusulu seu, nu'lu potu schimbá nice strigarile cele pretentiose ale concivilorului sei, nice faci'a cea infricosiata a tiranului ce 'i amenintiá; ci chiaru pamentulu de se aru cutropi din fundamentulu seu, ruinele acestuia strivindulu, 'lu voru afá ne'nfricosatu.)

Aceste vorbe ale strabunului nostru poetu se vedu a insufleti si pe stranepotii sei, pe cari cadíu sórtea de a aperá in anulu mantuirei una mie optu sute siesedeci si unu in diet'a din Pesta. Toturile cele mai sante nu numai ale maritei natiunei nóstre, ce'si trage inceputulu deadreptulu dela umanisatorii lumei, ci si drepturile cele eterne ale intregii omenimi.

Dicundu aceste nu voimu a ne face mediulocu in manile altor'a spre a falsificá, insielá si a seduce opiníunea publica implendu Gazet'a (pe catu tempu avemu lipsa personale de ea) de verdi si uscate pentru unele personalitati, ce au pecatuitu greu in contra sangelui din care se tragu, in contra leaganului in care se au leaganatu si in contra tietiei ce o au suptu.

Acestia 'si potu indreptá conduit'a numai prin fapte, ér' cu atatu mai puçinu prin vorbe escusatóre, cu catu aceste in locu de a aperá apasa inca si mai greu cerbicea celui pe dreptu inculpatu.

Aici voimu numai a produce nisce fapte adev-

rate in totu intielesulu cuventului, nisce fapte, ce ne facu demni de numele ce'lu purtamu, demni de trecutul nostru celu canduva gloriosu, demni si de paradisulu ce'lu locuimu dela Tis'a si pana la Carpati si de acolea pana la Seretu.

Candu amu inceputu a ne cunósce pe deplinu noi pe noi, a cunósce neinfraiv er'a putere morale si fistic'a ce diace in intrulu nostru, atunci amu ajunsu pe altii si 'i amu intrecutu intru curatieni'a cugeteloru nóstre cu dieci de dieci de ani.

Déca a potutu enuciá clasiculu poetu eternitatea natiunei s'ale, candu a cantatu inainte de unu deceniu pe „acum candu bratiuti ageru in lume 'i cunoscutu, tu bravule romane te temi, ca esci pierdutu?“ neamu incumetá ai mai dá materia de a mai adage cu diece ani mai tardiu: „acumu candu spirtulu clasicu in tine a renascutu; tu fiulu direptatei te temi ca esti pierdutu ?

Iertenise acésta mica esaltatiune, ce nu exprima nice in miniatura triumfele serbate de noi romanii in septemanile din urma prin reprezentantii nostri trimisi de unele tienuturi la adunarea tieriei ce se tiene astadi in capitalea asia numitei tieri magiaresci. Iertenise déca vomu fi tienutu pe confratele, pe cetitoriu pe unu minutu spre alu pregati la intrarea in salonulu trofeeloru ce voimu a i le presentá

De abea incepuse a strabate cá prin sioptitur'a fama despre conchiamarea unei diete la Buda-Pesta, candu si incepura sufletele ómeniloru de competintia in lucrurile publice a'si pune intrebarea despre modulu conchiamarei si despre estinderea competintiei ei. Déca a fostu órecare intrebare momentósa in acestu obieptu, atunci s'a potutu numi grea si insemnata aceea, ca venivoru óre ai nostri la aceasta ditá or' nu, si déca voru veni, cum si cu ce conditiuni

ér' déca voru sosi, aveavoru curagiulu a dá pieptu cu prejudetiele, cu superbi'a cea nemarginita si cu capricele cele ce au redacini intielenite sute de ani in loculu unde se voru aretá ei la lupta.

Diet'a se conchiama, reprezentantii tierei sosescu, intre cari cei doi protopopi din Bihoru sosira dela inceputu. Intre desbaterile preliminari ale deputatoru sosira si altii dintre romani. Dupa ce se tienusera multe conferintie auneori si de lana caprina, sosira si deputatii Chiorului si dupa ei ai Crasiului, cari toti sierbescu intru adevveru spre onóre alegatoriloru.

Cá prin trécatu nu potemu se nu atingemu, ca in Fagetu, Lugosiu, Bogsi'a si Sasca fusesera contracandidati din partea fratiloru din gura, dar' acesti toti cadiura spre glorificarea numerului maioritatiei alegatoriloru din acele tienuturi.

Sirieniloru avuramu ocazione de a le gratulá ca au facutu din verificarea lui Georgiu Popa unu evenimentu. Nu dupa multu se si facú inceputulu luptei.

Tocma precum se incepe lupt'a cu anteposturile ce se apropia laolalta, asia incepura ai nostri la verificarea lui Babesiu. Mai toti romanii vorbira care de care mai cu ardóre, pana candu Vladu, cá unu vechiu invatiecelu alu lupteloru parlamentar i, puse capetu tuturor vorbeloru spunendu casei chiaru si lamuritu, ca fratele seu e alesu de romani cá romanu pentru meritele s'ale natiunale si pentru aceea nu póte fi increditulu altora, decatu alu alegatoriloru sei.

In acésta privintia inse s'a mai scrisu in aceste colóne, prin urmare fia destulu.

Mergemu puçintelu mai incolo. Din conferintiele preliminari se scie ca diet'a s'a impartitu in doue parti, una voiá cá se enuncia in puterea legiloru din 1848 ca guvernulu centrale se se întórca catra tíera si se se puna pe deplinu pe terenulu legiloru acestora si atunci voru voi a face pace cu elu, ér' altmintrelea ba. Pana atunci inse se se enuncia deplin'a egalitate a nationalitatiloru, religiuniloru si claseloru.

A dou'a parte cu vr'o diece cincisprediece capete mai mica a decisu a se mai adresá odata catra puterea ce domnesce in fapta, cá ea se binevoiésca a se întórce unde dicu legile din 1848 si atunci intre ea si unguri e pace. Ér' in privinti'a altoru intrebari se scie ce s'a vorbitu din partea lui Deacu conducatorulu partidei, a carei propunere si vorbire a

esitu in mai multe forme cá brosiura si cá protocolé dietali. Partea cea mai mare din romani fú in intrebarea despre form'a acestui d'anteiu pasu lunga partit'a lui Deacu.

Partea neimpacata 'si perdú ducele prin mórtea lui Teleki si dupa cum arata rezultatele voturilor se vede, ca numai din puntulu de vedere alu cuventului ce a legatu pe membrii acestei partide s'au mai sustienutu, dar' altumintrelea ungunii cu cei ce se tienu de cód'a loru erá toti una.

Nu asia romanii. Ei din inceputu erá atatu de diferiti in opiniuni, catu numai o putere neveduta, ce se vede a se manifestá in santieni'a causei loru, 'i potú uni pe mai multi la unu cugetu.

Pentru cá se-i cunóscemu catu decatu 'i vomu si caracterizá puçintelu, unde va veni vorb'a despre ei. Cá persóne de cea mai de frunte insemnate publica, a caroru personalitate publica, a caroru personalitate de'mpreuna cu faptele loru suntu supusi opiniunei publice cu totu dreptulu, cugetamu ca nu se voru aflá atinse neplacutu.

Ne rugamu de indreptare de cumva vomu gresi la órecareva intru pucinele note caracteristice, ce le vomu aduce aici dupa catu ne iérta loculu.

Se 'i insiramu antaiu apoi se'i luamu la cautare dupa putintia.

I. Din Chioru:

1. Iosifu Popu, vice-capitanulu.
2. Buteanu. Fratii Chioreni nu se in-sielara in aceste alegeri.

II. Din Maramuresiu:

Avrile Mihali, consiliariu gubern. Amu pune aici si pe Georgiu Jura, dar' elu cá omu intieptu s'a desbracatu mai bine de eulu seu si s'a departatu cu totulu de romani, decatu se fia cu doue feçie totu acelasi.

III. Din Bihoru:

5. Simion Bica, si
6. Pap János, amendoi protopopi; apoi se nu credi corespondintieloru din Beiusiu. . . .

IV. Dela Aradu:

7. Sigismundu Popovicu,
8. Georgiu Popa si
9. Ioane Popovicu Desianulu. Intru adevveru gratulamu din sufletu fratiloru dela Aradu pentru alegerile aceste nimerite in totu intielesulu cuventului.

V. Din Carasiu:

9. Ioane Fauru; 10. Dr. Aureliu Maniu; 11.

Filipu Pascu; 12. Aloisiu Vladu si 13. Vichentiu Babesiu. Alu 14. Constantinu Ioanovicu anca nu a sositu.

VI. Din Timisiu:

15. Ioane Misiciu; 16. Vichentiu Bogdanu; 17. Eutimiu Murgu; 18. Manase.

VII. Zarandenii anca nu au tramisut.

VIII. Ore Sarmariulu se nu aiba nice unu romanu de deputatu? —

In cas'a magnatiloru suntu:

1. Iosifu Manu; 2. Manoile Gozdu; 3. Sigismundu Popu; 4. póte si Ioane Piposiu si decumva se va induplecá si episcopulu Oradiei mari, caci pe ceilalti doi DD. episcopi nu 'i recunoscun ungurii de regalisci.

Dintre acesti, Babesiu, Bogdanu, Buteanu, Maniu, Pascu, G. Popa, Popu Iosifu, Sigism. Popovicu, Ioane Popovicu Desénu si A. Vladu, la tóte intrebarile despre nationalitate si indreptáire egale suntu acum intr'unu cugetu si intr'o intielegere.

Mihályi anca se invoiesce la cele mai multe intrebari nationali, inse tiene uniunea Ardealului cu Ungaria de fapta complinita si 'i a mai ramasu numai se asculte acum pe toti Ardeleni pe temeiulu articulu VII. §. 4. alu legiloru unguresci din 1848, ér' nu pe basea censului de 8 fl. ce 'lu recomanda armeanulu Vertanu din Bihor.

Fauru e dupa parerea nóstra decatu Mihályi ceva mai aventatu in pretensiunile s'ale nationali. Pana acum credea ca dela unguiri se voru poté esoperá tóte cele drepte, inse precum se vedidú din vorbirea lui, s'a desamagitu cu totulu. Misiciu, cá unu omu crescutu de micu magiáresce se leagana anca pana acumu intre cei statornici si intre cei nestatornici. —

Dupa opiniunea nóstra cea fara patima si fara tendintia, protopopii Bica si Pap János — in ideile loru, nu cuprindu interesulu nostru morale. Candu dice celu d'anteiu, ca-ee voimu noi cu limb'a romana de oficiale, ca poporulu totu atata 'i e, or' 'i vinu scrisori romanesci, or' unguresci, or' chinezesci, pentru ca elu prostu si dobitocu e si asia voiesce se remana, atunci nu poti se mai disputi cu elu. —

Denuntiatiunile cele fipte pela Benedek, si spionariile unuia nu le mai pomenimu, ci amu dorá, cá se se reintórca si se fia viu

A sositu timpulu, candu asfeliu de metече trebuescu nimicite moradicesce in antea opiniunei publi-

ce, cá se se întórca si se fia vii, séu se dispara cá naluc'a.

Ne pare reu, ca unu talentu cá Jura s'a pierdut cu totulu de noi. Óre nu e sperare de întórcerea lui?

De Murgu ne dóre din sufletu, ca astadata anca nu potemu vorbi nemica de elu.

Manasse unu june crescutu sub conducere streina, fara de manuducere nationala, e altumintea inocinte si cu plecari bune, ca pana acumu celu puçinu contra opiniuniloru romane nu s'a sculat. Intr'alte se vede, cumca are datina a cam urmarii pe Misiciu.

Se trecemu acum la ceilalti dechiarati romani:

Bogdanu avé la inceputu unii scrupuli in caus'a nóstra, inse acum 'si 'i a delaturatu cu totulu si a remasu totu cu ai nostri.

Popu Iosifu cu o cercuspeptiune, ce 'lu caracterisédia impreuna cele mai salutari simtiemente, fara inse de a'si uitá de totu si de punctulu de vedere alu interesului personale, inse numai cá de lucru secundariu.

Buteanu, cá unulu ce a luat parte aptiva la evenemintele din 1848, a avutu ocaziune a'si face reflexiunile s'ale asupra referintieloru nóstre si a nu privi numai pe altii de fi ai libertatei si ai ideiloru celoru sublime, ci a simti cu nobila consciintia de sine, ca sangele din care se trage nu concede anteitatea nimenui, candu e vorb'a de apărarea principiiloru celoru sante ale neamului séu celu atatu de imnoratu de altii pana in tempulu de fajia.

Dr. Maniu si Popovicu Deseanu, cá unii ce se tienu de generatiunea de dupa 1848, nu potu lasá nice o indoéla despre curatienea simtiemintelor loru, si tempulu ii va mai desvali in fapte.

Sigismundu Popovicu insufletitu de principiile s'ale liberali, nu se retrage nicaierea dela comunitatea celoru diece. Óre se ne mai incercamu a mai caracteriza pe Vladu, Babesiu, Popa si Pascu?

Pe celu d'anteiu 'lu arata destulu de favoritoriu vorbirile s'ale, ér' pe cesti din urma 'i recomanda trecutul loru, pana la intempariile cele din urma.

Nice loculu nu ne iérta, dar' nice nu amu face mare sierbitiu publicului, care 'i cunósce acum destulu de bine.

Dupa acestea se trecemu atatu pe la conferinti'a romaniloru catu si prin pertraptariile dietei, se-vedemu cum ni se arata pe tribun'a publicitatei.

Pana a nu 'si tiené Deacu discursu se compuse in conferinti'a romanilor prin contielegere comuna unu amendamentu séu indreptamentu la adres'a lui Deacu. Acesta spriginitu si de toti, afara de Manu, fösipanulu, de popi si de Murgulu se predede presidelui conferintiei spre a o inmanuá la alu doilea conducatoriu alu adresiseiloru, renumitululu intru eschiamarea in cuvinte frumöse a libertatei si egalitatei, baronului Eötvös, spre a o comunicá cu partid'a s'a, cu care s'a fostu dechiaratu a tiené cea mai mare parte a romanilor. Eötvös primi scrisórea spre stricarea predatoriloru, ca dupa ce tienendui cu promisiuni, nu le dede respunsu vr'o trei septemani, in dieta se dechiara, ca propunerii loru anca nu ia situu timpulu.

Desbaterile despre forma: ca adresa se fia or' resolutiune incepura. Recriminatiunile aruncate asupra guberniului din Viena le-amu auditu intru tóta golatatea loru, asemenea puterea argumentelor unorá in contra puterii ce domnesce in fapta. Aici i se concesa in diu'a penultima si lui Aloisiu Vladu se vorbésca.

Despre vorbirea lui Mihali nu ne aflamu in stare a judecá, pentruca aceasta ni se pare cam nedeterminatá si asia fiindu cu indoiele e mai bine se o lasamu neatinsa: Cu tóte aceste, unde au fostu cause de persóne séu particularitati romane, Mihali a fostu totudeuna, care 'si a redicatu cuventulu cá Romanu.

Se ne întórcemu acuma la Vladu. O personalitate cunoscuta cu referintiele din 1848, pana in ultim'a loru desfasurare, elu documenta casei reprezentantiloru din istoria cine au fostu romanii. La cele ce leseramu din conferintiele regnicolari din Alba-Julia, mai adause datele despre Banatu cu atata seriozitate si demnitate si totusi cu destula ardóre si insuflete tire, incatu a insuflatu respektu in toti cei intielepti, cu tóte ca nu se audisa aplaude cá la spectatorile multoru altora.

Nu sciu déca nu a fostu aceasta decandu esista Pesta, cea dintai data, candu a documentatu cineva unguriloru in dieta, ca romanii au fostu in Panonia (séu Ungaria de astadi) natiune politica, pana candu se puse in corpus juris hungarici: „Privilegia Valachorum tollantur“ (drepturile romanilor se se stérgea). Conchisiunea o a lasátu Vladu judecatiei celei prudente a colegiloru sei deputati unguri, retienendusi dreptulu de a vorbi la staverirea testului adresei in specialu.

Cum i s'a remuneratu increderea vomu vedé mai in josu. Atata inse nu potemu se retacemu, ca protopopulu celu destituitu alu Beiusiului, vorbindu la urm'a dasbateriloru, a disu, cumca in pravilele Ungariei séu in cartiele ei de drepturi nu esista nice unu locu, unde se fia vatamate natiunalitatile.

Mai vorbi in urma si Misiciu frumosu, inse vorbirea lui s'aru fi potutu lasá altor'a, Gazetele Pestei dicea despre ea, ca ar' fi fostu tare frumósa si buna de s'aru fi vorbitu cu o jumătate de anu mai inante. Singurulu interesu pentru noi e, ca s'a dechiaratu pe sene de romanu in ea, ce multu puçinu e demnu de unu talentu cá dinsulu. Durere numai ca 'si a datu osteneala a'si castigá cunoscintie si convingeri, cari romaniloru ale ajutá nu prea potu, dar' le potu stricá cu atatu mai multu. Danduse in partea celoru drepti, si castigundu si cunoscintiele si convingerile de lips'a unui romanu adeveratu, Misiciu aru ajunge la noi o raritate clasica in artea oratoria*).

Dupa incheierea vorbiriloru celoru multe in privinti'a formei potemu dice ca desbaterea speciale a urmatu mai numai prin staruinti'a romaniloru, caroru le promisese Deacu a concede stramutari, numai de se va primi forma de adresa. — La votare precum dicemu, romanii afara de Manasse, Misiciu, Murgu, Popovicu Sigismundu, Ioane Popovicu Desénu, Simion Bica si Pap János toti votara pentru adresa si asia aceasta invinsa in forma cu 155 in contra la 153 de voturi. Da déca se retragéu romanii dela votu séu votau pentru resolutiune, atunci pacea cu Austria óre nu erá franta? si cari erau óre urmarile, óre nu desfacerea dietei? Cum s'a remuneratu si acestu ajutoriu alu romuniloru, inca va vedé pretiuitulu cetitoriu.

Ne mai putenduse acceptá adres'a en bloc adeca fara nice o stramutare odata pentru totudeauna, fiindu ca Deacu 'si deduse vorb'a in scrisu; se incepú desbaterea dupa punte.

(Va urmá.)

*) Si in folosulu libertatei comune, ér' cu deosebire si intru recastigare prin lege fundamentala a drepturiloru politice nationale romane, fara de care noi nu potemu avé nici o libertate, ilu provocamu pe totu ce are mai santu se misce tóte impreuna. —

Documentu istoricu dela Georgiu Rákotzi despre starea politica antica a Beiusiului.

In dilele cele libere de ocupatiuni oficióse frun-
diarindu printre actele si cartile bibliotecei gimnasiale,
cá se me cunoscú mái deaprópe cu tóte actele ofi-
cióse, si se seiu cuprinsulu tuturoru cartiloru, cari
se afla in bibliotece'a gimnasiului am datu de o di-
ploma a lui Georgiu Rakotzi celui tineru principele
alu Transilvaniei, data din castelulu Kolos-Monostor
lui Sav'a Brankovitsch archiepiscopului din Alba-Jul'i'a
in 28. Decembre anului 1656. Diplom'a acést'a afara
de acea, ca ne face cunoscuta marimea estinderei
ierarchice a decesei Alba-Julienise, consideranduo din
puntu de vedere politicu, revársa lumina mare peste
orisonulu politicu alu tienstului Beusianu, ca nume-
randu tóte comitatele, districtele, si scaunele, peste care
se estindea iurisdictionea ierarchica a susunumitului
archiepiscopu, Beusianu 'lu pune intre districtele cele
autochthone, precum se vede din cuvintele urmatórie,
cari citesen indata la inceputulu diplomei „eoque
nomine assecurationem a Nobis de Episcopatu Alben-
sis Transylvaniae, Honyadiensis, Zoriniensis, Biho-
riensis, Zarandiensis, Tordensis, de Rüküllö, et Mar-
maros Comitatum: Kövariensis, Bistriciensis, et Be-
lengesiensis Districtuum, nec non universarum Sedium
Siculicalium et Saxonicalium inter Graecos, Rascia-
nos, et Valachos sibi a Nobis conferendo, consecu-
tus sit etc.“ . . .

Cumca prin „Districtus Belengesiensis“ nu se in-
tielege altu cutarele dictrictu, decatu tienstulu Beiu-
siului de acum, ne aréta chiaru ins'a diploma, pen-
truca acelasi Districtu, care aice se numesce Belen-
gesiensis, totu in aceeasi diploma mai diosu se dice
si Belenyensiensis; cuvintele diplomei citate sunt:
„Quodecirca vobis fidelibus Nostris, Illustribus, Spec-
tabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis, et Nobili-
bus, Comitibus, Vice-Comitibus, Judicibus-Regiis, Prae-
fectis, Provisoribus, et Castellanis; nec non Pruden-
tibus, et circumspectis Magistris Civium, Primariis et
Regiis, ac Sedium Judicibus, quorumcunque Comita-
tum, Bihor, Marmaros, Civitatum, Districtuum (ma-
xime Belenyensiensis) sedium Siculicalium et Saxoni-
calium iam antea Nominatarum, modernis scilicet, et
futuris quoque pro tempore constituendis, vel vices
eorum gerentibus; cunctis etiam aliis, quorum vide licet
interest, seu intererit, tam ecclesiasticis, quam Sae-

cularibus, praesentium notitiam habituris, harum serie
firmiter committimus, et mandamus, quatenus praefa-
tum Szavam Brankovit et Corenit dictarum ecclesia-
rum Valachalium, Graecorum, et Rascianorum in saepe
dictis Comitatus, Districtibus, ac Sedibus Siculicali-
bus, et Saxonicalibus existentem Superintendentem,
sive Episcopum agnoscere, atque eundem admittere,
omnibus in locis libere versari, ire, et redire permit-
tere; imo etiam officiis, et Subsidiis eidem adesse de-
beatis, et teneamini“ etc. etc. Diferinti'a dar' intre
Belengesiensis, si Belenyensiensis nu face in lucrulu
de facia neci o dificultate, caci testulu diplomei ade-
veresce destulu, cumca totu acelasi districtu care in-
tr'onu locu se numesce Belengesiensis, in altu locu
se dice Belenyensiensis, asia dar' aceea a potutu pro-
veni séu din smen'ta tipografiei prin asemenarea lite-
rilor g si y, séu a descriitoriului diplomei, neci nu
este mai mare, decatu acea, care este intre Branko-
vitsch si Brankovit, care cuventu si intro o forma si
in alta vine inainte in diploma. —

Deórece dar' in diplom'a lui Rákotzy tienstulu
Beiusiului se numesce districtus Belenyensiensis, ea
este documentu destulu spre acea, cumca Beiusiulu
a fostu pe tempurile acelea districtu autonomu indē-
pendinte de Comitatu Bihorului, intocma cá distric-
tulu Chioarului si alu Fagarasiului, si se tienea de
Transilvani'a. Numele — districtu — despre tienstu-
lu Beiusiului ereditu dela strabuni este familiaru
pan' in diu'a de adi in gur'a poporului si intre ro-
mani, si intre magiari; asia intrebatu fiindu cutarele
romanu din partile aceste, de unde este, -- raspunde:
dela Beiusiu, buna-óra ca Chioareanulu: din Chioaru;
eara magiarii esprima chiaru si numele — districtu,
-- ca vediendu prin Orade, séu pe aliurea pre cuta-
rele omu din tienstulu acést'a dicu: ez Belényesvi-
déki ember, si numai despre Beiusieni intrebuintieza
cuventulu „Vidék“ despre Dobriczineani dicu: ez De-
breczen tájékaról való, despre cei din Sárret: ez
Sárreti ember etc.

Altu argumentu spre acést'a póte fi inca si acea,
ca Beiusiulu devenindu a fi proprietatea episcopului
Oradanu, totudéun'a si a tienstulu privilegiulu seu avutu
inca din timpulu esistintiei districtului, care 'lu eser-
céza si acuma alaturea dreptului dominalu. Apoi
comitatulu Bihorului este celu mai mare intre tóte
comitatele Ungariei avendu o suprafacia de 200 □
miluri, compusu mai alesu din dóue eleminte in pro-
portiune cam egale; precum din elementulu romanu

si magiaru, care precum dupa positionea sa topi ca asia si din caus'a mai comodei administratiuni debuiau se fia despartite, si numai mai tardiu, precum se supune, din punctu de vedere politicu seu anectatu districtulu Beiusiului catra comitatulu Bihoru.

Neci aceea nu suferi indoiela, cumca Beiusiulu cá districtu de sine statatoriu a avutu diregatorii sei magistratuali: Capitani supremi, vicecapitani etc. dupa norm'a altoru districte de pe tempurile de atunci, cari gubernau districtulu conformu referintieloru politice si iuridice-criminale ale poporului, si acestia in districtu curatu romanescu (caci pe tempurile lui Rákotzy se dicu a fire adusi aice cateva cente de magiari) se intielege de sine ca a debutu se fia toti romani; dauna ca pan' acum din defectulu documinteloru nu putemu reproduce numele verului capitanu, seu vicecapitanu; precum neci aceea nu suntemu in stare a demústrá pan' candu a duratu districtulu Beiusiului, prin cine si din ce cauza a incetatu incorporanduse acela catra comitatulu Bihorului. Ipoteze, care ar duce la scodirea causei adeverate avemu destule; insa fiindu ca acele suntu preacunoscute cetitoriloru nostrii; dreptu aceea aicea ale insirá este de prisoru. Póte ca in archivulu orasiului s'ar gasi ceva urma despre fostulu districtu alu Beiusiului; inse pan' acuma neci tempu neci ocaziune nu mi a prisositu a me poté folosi cu densulu.

Esistinti'a mai dinantea a districtului de Beiusiu pentru noi romanii este unu dreptu istoricu nedisputaveru fórté de folosu, acuma mai alesu in Ungari'a si in partile de suptu o corona cu dins'a: dreptulu istoricu este bas'a pe care se nesuiescu tote natiunile a se constitui pe sine, si asi asigurá autonomi'a sa nationala, la dreptu istoricu provoca magiarulu, serbulu, precum si romanulu, eara noi romanii din tieniu Beiusiului redimati totu pe dreptu istoricu, potemu formá inca si pretensiune drépta la reinfiintierea fostului districtu, ce credu, ca zelosii nostrii romani decidenduse caus'a limbei si a natiuniloru diferite, nu voru intralasa ocaziunea acést'a binevenita, cá se nu midilócésca aice séu comitatu, seu districtu romanescu, desclinitu si neaternatu de comitatulu Bihorului; in care limbá oficiósa se fia cea romana; pentruca de un'a parte numai in acestu modru amu potea sperá inaintarea culturei politico-natiunale; eara de alta parte amu scapá de intrigele acele infernale, prin care de catra unele capete necópte si putienu prevedietórie, — pentru ca ne iubimu limb'a si na-

tiunea, — ne innegrimu si patamu inaintea lumei cá nescari agitatori si reactionari; fiindu noi apoi despartiti in comitate diferite noi amu tienea ce e alu nostru, eara fratii magiari aru incetá a face proseliti si renegati intre noi, si asia fiindu lamuritu aceea ce este alu meu si alu teu, aru domni intre noi o egalitate deplina si o fratieta adeverata, care si Domnedieu se ni o dea!

Beiusiu 17. Juniu 1861.

Φιλομουσος.

Fondulu Gazetei séu fundatiunea Sincaiana.

Prin D. Samoile Cadariu, parocu in Cetatea romana (Vartelecu) o colectiune facuta cu ocaziunea adunarei marcale din 4. Martie la Zilau pentru platierea flamurei nationale suptu care mersera romanii, au conferitu si pentru fondulu Gazetei urmatorii:

DD. Fülep Georgie 4 fl. v. a. Ossan Nicéforu, archidiaconu Nyiresiului 2 fl. Gabriel Vajda, parocu Solimosului 2 fl. Simion Papp, notariu la Buda 1 fl. Ladislau Tohati, notariu la Brusturi 1 fl. Theodoru Papp, invetiatoriu la Illyésfalva 2 fl. Ioane Czicze, actuariu in Tasnad 5 fl. Cosma Georgie, par. in Szamos-Ujlak 1 fl. Vaida Josifu, protopopulu Bredului 5 fl. Alesandru Pap, posesoru in Illyésfalva 1 fl. Vasilie Andercan, parocu in Szamos Goroszlo 1 fl. Ioane Papp, notariu dela Cucio 2 fl. Georgie Farkas de Köd posesoru 1 fl. Petru Pap Tineru, ex Illyesfalva 1 fl. Ioane Pap ex Illyesfalva, posesoru 1 fl. Nicolau Buttyán, posesoru in Erkvás 10 fl. Pap Daniel, posesoru in Restoltiu 1 fl. Vasiliu Cotosiu, parocu in Egrespatak 1 fl. Alexandru Chioranu, invetiatoriu in Kis-Derzsida 1 fl. Iosifu Nyistoru, posesoru in Erkvás 3 fl. Pap Petru sen., posesoru in Illyesfalva 2 fl. Ioane Cosmutia, posesoru in Illyesfalva 1 fl. Ioane Moldovanu, posesoru in A.-Szopor 3 fl. val. austr. — Sum'a totala 52 fl. v. a.

Prin D. Iosifu Orianu, v.-protopopu din Ciceu-Christuru din protopopiatulu Chiusei.

DD. Alesandru Bohetielu, rationistu de curte 10 fl. Iosifu Orianu, vice-protopopu 4 fl. Iuliana Orianu nascuta Bocsia 2 fl. Antoniu Bodea, preotu 1 fl. Iosifu Moldovanu preotu 1 fl. Comun'a Caianu micu 1 fl. Todoru Czermure, preotu 1 fl. Comun'a Caianu mare 1 fl. Comun'a Dobricu mare 2 fl. Gavrilu Forslui, docentu 50 cr. Georgie Popp, jude 1 fl. Andreiu

Tureu, economu 1 fl. Stefanu Rusu, economu 1 fl. Ioane Dascalu, economu 1 fl. Ioane Sirbu Fetu 50 cr. Sum'a 28 fl. v. a.

Prin DD. Comisari ai balului Basiliu Puianu si Georgiu Popu din Blasiu in 17. Februarie facuta in folosula fondului Gazetei:

S'a rescumparatu 96 bilete a 1 fl. 96 fl.

Éra Domnii urmatori au rescumperatu cate 1 biletu:

Iacobu Castorianu, teologu absolutu 5 fl. Gavriila Popu, profesoru de teologia 5 fl. Gregoriu Pongrátz, negociatoriu 5 fl. Georgiu Popa, inspectoru dominale 3 fl. Vasiliu Puianu, c. r. cancelistu 2 fl. Nicolau Moldovanu, c. r. cancelistu 2 fl. Dorofteiu Zimbulea, c. r. cancelistu 2 fl. Ladislau Popu, magistru de posta 2 fl. Domnii cari au contribuitu fara a luá parte la balu: Simeone Fülep, protopopu si profesoriu 1 fl. Ioane Dutiu Siofanu, curatoru primariu 1 fl. Ioane Ciaclanu sen. 1 fl. Sum'a in sér'a balului 125 fl. v. a.

Dupa balu au contribuitu din Blasiu urmatorii Domni: Escelentia Sa Metropolitulu Alesandru St. Siulutiu 10 fl. Basiliu Ratiu, canonicu prepositu 2 fl. Constantinu Alutanu, canonicu 2 fl. Stefanu Boeriu, canonicu 2 fl. Constantinu Papfalvi, canonicu 1 fl. Teodoru Sereni, canonicu 1 fl. Aþhanasiu Mesariosiu, protopopu in Ognisióra 1 fl. Nechita Ignatu, supralocotenente in Alba 1 fl. Spiridonu Feti, c. r. adjunctu in Deva 1 fl. Ioane Iftenie, supralocotenente in Alba 1 fl. Elia Vlása Cicudi, protopopu in Turda 3 fl. Samuele Vlása, protopopulu Indolului 2 fl. Zacharia Branu, parocu gr. c. in Samcelu 1 fl. Nicolau Medesiani, parocu gr. c. in Manarade 2 fl. Ioane Czikelii, jude in Cergautu 1 fl. Davidu Dendeo, jude in Rosia 1 fl.

Dela Mociu prin D. Dionisiu St. Siulutiu, c. r. adjunctu: DD. Ioane St. Siulutiu, c. r. oficialu 1 fl. Teofilu Hoszu 1 fl. Panteleonu Kosmi 1 fl. Dionisiu St. Siulutiu, adjunctu 5 fl.

Dela Orestia prin O. D. Nicolau Popovicu, protopopu: DD. Demetriu Moldovanu, secretariu aulicu 1 fl. Georgiu Domsia, c. r. cons. de pretura 1 fl. Nicolau Petco, c. r. actuariu 1 fl. Nicolau Popovicu, protopopu neunitu 1 fl. Georgiu Bercianu, prot. si par. in Kudsiru 1 fl. Georgiu Ciaclanu, jude in Deva 1 fl. v. a.

Dela Borgo Prundu prin D. Teodoru Vrasmasiu. DD. Chiforu Cionca, parocu in B. Bistritia 1 fl.

Ioane Busdug, parocu in B. Dioseni 1 fl. Moise Popu, parocu in B. Tiha 1 fl. Teodoru Vrasmasiu, parocu in B. Prundu 1 fl. Demetriu Andreica, economu 1 fl. Daniele Brusiu, jude comunale 1 fl. Elia Vrasmasiu sierbitoriu de pretura 1 fl.

Dela Brasiovu prin P. O. D. Ioane Popasu, protopopu: DD. Ioane Popasu, protopopu 4 fl. Ioane Petricu, protopopu 1 fl. Iosifu Baracu, parocu 1 fl. Gabriele Munteanu, directoriu gimnasiale 1 fl. Davidu Alnasianu, profesoriu 1 fl. Vasiliu Oroianu, profesoriu 1 fl. Stefanu Iosifu, profesoriu 1 fl. Servianu Popovicu, consiliariu 1 fl. Ioane Florianu, adjunctu 1 fl. Georgiu G. Ioan, negociatoriu 1 fl. Georgiu Nica, negociatoriu 1 fl. Constantin I. Popasu 1 fl. Constantin Popasu 1 fl. Nicolau I. Padure 1 fl. Ioane Bogdanu 1 fl. Dómna Maria Sacareanu 1 fl.

Dela Murasiu Osiorheiu prin D. I. Alesandrescu: Samsonu Popu, actuariu 1 fl. Iosifu Fülep, negociatoriu 1 fl. Beniaminu Fulep, negociatoriu 1 fl. Demetriu Manu 1 fl. Ioane Algia, mesariu 2 fl. Demetriu Stefani, negociatoriu 1 fl. Ioane Ciatu 1 fl. Partenie Trombitasiu, prot. res. 1 fl. Ioane Alesandrescu, proprietariu in M.-S.-Georgiu 5 fl. Petru Alesandrescu in M.-S.-Ana 3 fl. v. a.

Din Sabiniu prin D. Iosifu Popu, juristu: DD. Ioane Branu de Lemény, consil. 1 fl. Ioane Alduleanu 1 fl. Iacobu Bologa 1 fl. Maniu 1 fl. Badila, protop. 1 fl. Hanea, protopopu 1 fl. N. Popea, secretariu episcopescu 1 fl. Brotea, proprietariu 2 fl. Visarionu Romanu, redact. 2 fl. Pinciu, not. in Resinariu 1 fl. Savu, ospetariu in Sabiniu 1 fl. Sava Popovicu, par. in Resinari 1 fl. P. Vasiciu, consil. in Sabiniu 1 fl. Ohnitz, advocatu 1 fl. Bechnitz, negociatoriu 2 fl. Petru Muresianu, docente in Abrudu 2 fl. Sum'a 234 fl. v. a.

Dela Gherla prin D. Lazaru Huza, archivariu episcopescu: Ilustrimusulu Domnu Ioane Alexi, episcopu gr. c. 1 fl. Macedonu Popu, praepositu capit. 1 fl. Ioane Anderco, canonicu 1 fl. Michaela Sierbanu, canonicu 1 fl. Ioane Lemény, parocu gr. c. in Bontiu 1 fl. Vasiliu Papu, prefectu semin. 1 fl. Isidoru Colciaru, notariu consistoriale 1 fl. Eusebiu Cartice, profesoriu de studiulu bibliot. 1 fl. Dómna Ana Napoieanu nase. Rednik 1 fl. Daniele Napoieanu, ceremonieriu episcopescu 1 fl. Lazaru Huza, archivariu 1 fl.

Dela Alba-Iulia prin P. O. D. Dr. Ioane Rátz, advocatu: DD. Nicolau Sándor, locotenentu sup. pen-

sionatu 3 fl. Nicolau Nemesiu, c. r. preceptoriu 3 fl. Georgiu Fogarasi, proprietariu in Orda 2 fl. Nicolau Bergeanu, proprietariu in Alba 1 fl. Sum'a totala 254 fl. S'a spesitu 47 fl., remane a se incasá sum'a de 207 fl. v. a.

Romanii in lupta constitutionale.

Éca tempulu de cercare,
Se ne védia ce platinu ;
Este elu unu criticu mare
Ór se scia, cui traimu.
Elu e di judecatória
Ce alege bunu din reu,
Elu e o venturatória.
Ce nu lasa plév'a 'n grau.
Lune cincii verificátorie,
Cá se scimu dintre barbati
Cui eunune meritórie,
C'au remasu Romani curati.
Constitutionalismulu
Scóte pe Romani la campu,
P'unde si absolutismulu
Mai pradase catuva tempu.
Cornulu suna, lupt'a 'ncepe,
Generalii comandanti,
Fiacare cum pricepe
Intra 'n focu, cá combatanti.
Hei Romane 'i greu de a 'nvinge,
Multa trupa ti-a remasu ;
Pentru ce ea nu se stringe,
Pentru ce din focu s'a trasu ?
Nu te teme fratióre
Comendantii 'su toti eroi ;
Si voru stá pentru onóre
Pana 'n or'a de apoi.
Hei romaue ! nu 'i combate
Multi din capi ti'su renegati
Si voru duce trup'a póte
La nemicii resfaciati !
Nu te teme fratióre,
Trup'a nu 'i va ascultá,

Ca 'i eunósee fiacare,
Dupa ii nu va plecá. —
Ah! romane! perdi triumfulu,
Éca cela a trecutú,
Esta, si'ncea esta semnulu
Ambii l'au predatu, vendutu !
Nu te teme fratióre,
Numai ii au desertatu,
Del' a mamei s'ale amóre
Trup'a loru nu s'a miscatu. —
Hei romane! diu'a trece
Nu 'i poté, cá se te tieni.
C'ai tei patru 'su contra diece,
Voru cadé ca 'su mai puçini.
Nu te teme fratióre,
„Direptatea“ 'i lunga ai mei ;
Ea 'i sustiene cu decóre
Vedi! ca 'su toti cá nisce lei. —
Ah romane! 'i catra séra,
Totusi tu n'ai mai invinsu
Lupt'a-i grea, 'nfocatu amara
Si p'ai tei iau mai cuprinsu!
Nu te teme fratióre
Cornulu dreptu a triumfatu
Sigismundu facú onóre
Branu cù Piposiu — vedi! — resbatu. —
Ah romane loculu belicu
Mane póte 'lu voru mutá
La unu puntu si mai strategicu
Si acolo te voru sfermá.
Nu te teme fratióre,
Comendantii s'au dedatu,
Mane si mai cu fervóre
Pe satani se sci — 'i cõbatu. —
Hei! da mane contra, póte,
Si voru pune comandanti
Multu mai practici dea combate
Si ai tei voru cade sfermati!
Nu te teme fratióre
Mane ai nostri cá eroi
Voru ievinge cu onóre
„Europa“ 'i lunga noi. —
Finea lui Maiu 1861. Noemis. (S.U.)